

**Drepturile potestative – necesitate sau capriciu doctrinar?
The potestative rights – necessity or doctrinary whim?
Les droits potestatifs –nécessité ou caprice doctrinair?**

Innana Meleancă
Anul IV, Grupa 407

Rezumat:

Prezenta lucrare își propune o analiză a drepturilor potestative prin prezentarea noțiunii, caracteristicilor și obiectului acestor drepturi, în scopul arătării nevoii de o astfel de noțiune, instituția drepturilor potestative fiind necesară întrucât „simplele” drepturi subiective civile nu acoperă, de unele singure, întreaga paletă de situații juridice posibile. Așadar, pentru că domeniul dreptului este caracterizat de necesitatea unei rigori deosebite, considerăm că drepturile potestative sunt o necesitate, iar nu un simplu moft doctrinar, căci în lipsa lor, unele situații juridice ar fi în mod neriguros calificate drept „simple” drepturi subiective civile.

Cuvinte cheie: drepturi subiective civile, drepturi potestative, notiune, caracteristici, obiect, rigoare juridica.

Abstract:

This paper aims at analyzing the potestative rights by presenting the concept, characteristics and object of such rights in order to reveal the necessity of such a concept, the institution of potestative rights being necessary because "mere" subjective rights don't cover, by themselves, the whole range of possible legal situations. Therefore, because the law is characterized by the need for a special rigour, we believe that potestative rights are a necessity and not just a doctrinary fad, for without them, some legal situation would be non-rigorously described as "mere" subjective rights .

Keywords: subjective rights, potestative rights, notion, characteristics, object, legal rigour.

Résumé:

Ce document vise à analyser les droits potestatifs en présentant les concepts, les caractéristiques et l'objet de ces droits afin de révéler la nécessité d'un tel concept, l'institution des droits potestatifs soit nécessaire parce que les „simples” droits subjectifs ne couvrent pas, par eux-mêmes, l'ensemble des situations juridiques possibles. Par conséquent, parce que la loi se caractérise par la nécessité d'une rigueur spécial, nous croyons que les droits potestatifs sont une nécessité et pas seulement une doctrine à la mode, car sans eux, une situation juridique serait non rigoureusement décrite comme „simples” droits subjectifs.

Mots-cles: droits subjectifs, droits potestatifs, notion, caractéristiques, objet, rigueur juridique.

Secțiunea I. Introducere

În drept, mereu se pune problema interpretării unei norme juridice sau a calificării în drept a unei situații de fapt, iar pentru realizarea acestor operațiuni în mod corect, este necesară utilizarea de instrumente juridice, de noțiuni juridice. Așadar, pentru o transpunere exactă a fapticului în drept sunt necesare noțiuni juridice care să acopere o "paletă" cât mai mare de situații de fapt. Această necesitate de calificare exactă este dată de acuratețea și rigurozitatea ce trebuie să caracterizeze orice raționament juridic, iar pentru ca un raționament juridic să poată avea aceste caracteristici, sunt necesare, așa cum am precizat, instituții juridice cât mai variate, care să permită calificarea corectă a multitudinii de situații de fapt posibile.

Din aceste motive considerăm că drepturile potestative sunt necesare, iar în cele ce urmează vom încerca să arătăm de ce sunt necesare prin prezentarea principalelor caracteristici ale acestor drepturi speciale.

Secțiunea II. Precizări terminologice

Codul Civil român folosește termenul "potestativ" în materia modalităților actului juridic civil, mai exact în materia condiției actului juridic civil. Astfel, art. 1403 C. Civ.¹ definește actul juridic încheiat sub o condiție pur potestativă ca fiind obligația contractată sub o condiție suspensivă ce depinde exclusiv de voința debitorului. Același articol prevede în teza finală faptul că o astfel de obligație nu va produce niciun efect juridic, așadar obligația asumată sub condiție pur potestativă din partea debitorului este nulă.

Astfel, din prevederile art. 1403 C. Civ. se poate observa că, în acest context, potestativitatea reprezintă puterea discreționară a uneia dintre părțile unui raport juridic civil, putere discreționară care trebuie limitată de lege în cazul în care aparține debitorului. Această soluție legislativă este justificată de necesitatea protejării circuitului juridic civil, căci puterea nu poate fi "în mâinile debitorului". Dacă condiția pur potestativă ar fi prevăzută în favoarea debitorului, el nu ar putea fi constrâns să-și execute obligația pe care și-a asumat-o, ducând, într-un fel, la transformarea obligației asumate de debitor într-o obligație civilă naturală, pentru executarea căreia creditorul nu va putea recurge la forța coercitivă a statului prin intermediul executării silite.

Condiția pur potestativă este totuși valabilă, dacă ea este prevăzută pentru creditor, căci în acest caz nu mai este pusă în pericol securitatea circuitului civil.

Totuși, această noțiune de potestativitate consacrată de C. Civ. în art. 1403 nu este identică cu noțiunea de potestativitate întâlnită în literatura de specialitate. În contextul acesteia din urmă, potestativitatea evocă o relație ce se stabilește între o persoană numită potentior și o situație juridică ce implică interesele unei alte persoane, potentiorul putând interveni în sfera de interese a acelei persoane prin simpla sa manifestare de voință unilaterală, manifestare ce va avea ca efect o modificare a situației juridice ce implică interesele unei alte persoane.

Această noțiune de potestativitate recunoscută de doctrină a fost asociată cu noțiunea de "drept subiectiv", dând naștere drepturilor potestative, acestea făcând obiectul prezentei lucrări și de a căror definire ne vom ocupa în cele ce urmează.

Este importantă distincția dintre noțiunea de potestativitate atunci când este asociată cu o condiție, ca modalitate a actului juridic civil, și atunci când este asociată cu un drept subiectiv².

¹ Legea nr. 287/2009 publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 511 din 24 iulie 2009, republicată în temeiul art. 218 din Legea 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 409 din 10 iunie 2011.

² În acest sens, se arată în doctrină că în practica judecătorească sunt adesea confundate cele două noțiuni, M. Avram în lucrarea sa "Actul unilateral în dreptul privat", Ed. Hamangiu, București, 2006, p. 163 arătând în mod judicios faptul că: "O speță recentă soluționată de instanța supremă ilustrează încă atașamentul față de o anumită concepție asupra

Cele două noțiuni au în comun faptul că una dintre părți are o prerogativă suplimentară față de cealaltă, mai exact "dominația uneia dintre părți a raportului juridic"¹, însă în cazul dreptului potestativ subiectul pasiv este ținut doar să suporte consecințele acțiunii titularului dreptului potestativ, căci subiectul activ deține în baza potestativității dreptului său posibilitatea de ingerință în sfera de interes a subiectului pasiv prin simpla sa manifestare de voință.

Secțiunea III. Noțiunea de drept potestativ

Noțiunea de drept potestativ este strâns legată de noțiunea de drept subiectiv civil. Dreptul subiectiv civil este posibilitatea subiectului activ, în limitele normelor juridice civile, de a avea o anumită conduită, de a pretinde subiectului pasiv o conduită corespunzătoare, iar, în caz de nevoie, de a solicita concursul forței coercitive a statului².

Noțiunea de drept subiectiv a fost utilizată în doctrină în vederea calificării unor situații juridice foarte diferite, printr-un "abuz de limbaj"³, ceea ce a dus la o încercare de determinare a sensurilor tehnice ale diferitelor prerogative juridice precum libertăți, facultăți și puteri.

Libertățile sunt prerogative care preced drepturile subiective⁴, deosebindu-se de acestea prin aceea că dobândirea libertăților nu este supusă niciunor condiții, pe când dobândirea drepturilor subiective civile are loc cu îndeplinirea unor condiții de formă și/sau fond. Așa cum se arată în doctrină "libertatea presupune o varietate de soluții, fiind o prerogativă «neutră», care nu este atașată unui obiect determinat sau unei cauze determinate. În schimb, dreptul subiectiv are un obiect determinat, ceea ce conferă titularului său anumite prerogative concrete"⁵. Diferența fundamentală, dintre drepturile subiective civile și libertăți este dată de faptul că libertățile nu sunt susceptibile de exercitare abuzivă, spre deosebire de drepturile subiective civile.

Facultățile sunt prerogative care permit persoanei să opteze între mai multe variante în vederea creării unei situații juridice⁶. Facultățile se deosebesc de libertăți prin aceea că în ceea ce privește facultățile, opțiunile sunt limitate și, de asemenea, acestea sunt supuse unor condiții legale. Facultățile se deosebesc de drepturile subiective prin aceea că opțiunea vizează crearea unei situații juridice care nu este un drept subiectiv, numai după exercitarea opțiunii putându-se stabili dacă există sau nu un drept subiectiv.

Facultățile, în mod similar libertăților și spre deosebire de drepturile subiective civile, nu sunt nici ele susceptibile de exercitare abuzivă, rămânând la latitudinea titularului sensul în care va

potestativității, înțelegă doar prin prisma condiției potestative. Prin cererea de chemare în judecată, reclamanta a solicitat anularea promisiunii de vânzare-cumpărare încheiate între părți cu privire la un imobil pe care ea s-a obligat să-l cumpere, cu motivarea că, deși a achitat o parte din prețul convenit, ca avans, și a intrat în folosința bunului, nu mai este în măsură să achite tot prețul. S-a declarat de acord să restituie imobilul și să piardă contravaloarea de 2400 de dolari SUA cu titlu de clauză penală convenită, solicitând restituirea restului din avans, cu acordarea unui drept de retenție. Temeiul de drept invocat de reclamantă a fost «Codul civil, dispozițiile privind contractul de vânzare-cumpărare și clauza penală». Pârâta s-a opus admiterii acțiunii, arătând că nu se face cu nimic culpabilă, iar reclamanta a refuzat soluționarea pe cale amiabilă a incidentului civil ivit. Prin sentința 997/2000, Tribunalul București a respins ca nefondată acțiunea reclamantei, pe care a interpretat-o ca fiind una în rezoluțiune, iar nu în anulare. În motivarea sentinței, s-a reținut, pe de o parte, lipsa oricărei culpe a pârâtei în neexecutarea convenției, iar, pe de altă parte, s-a constatat nulă clauza inserată în antecontract, care-i dădea dreptul să se răzgândească, întrucât a fost încheiată sub o condiție pur potestativă din partea celui ce se obligă, respectiv a reclamantei. [...] Apreciem că, în speță, clauza contractuală examinată avea natura juridică a unei clauze de dezicere cu titlu oneros, calificare semnalată de prima instanță, cât și de instanța de recurs dar, din păcate, nevalorificată pentru a clarifica raporturile dintre părți."

¹ M. Avram, op. cit., p. 162.

² G. Boroș, C. A. Angheliescu, Drept civil. Partea Generală, ed. Hamangiu, 2011, p. 55.

³ B. Starck, H. Roland, L. Boyer, Droit civil, Obligations, Regime general, 3e edition, Litec, 1989, p. 353, apud M. Avram, Actul unilateral în dreptul privat, ed. Hamangiu, 2006, p. 112.

⁴ M. Avram, op. cit., p. 112

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

exercita opțiunea. Totodată, spre deosebire de drepturile subiective civile, facultățile pot fi întâlnite *”în perioada de definitivare și stabilizare a unei situații juridice, iar nu în perioada ulterioară desfășurării efectelor juridice”*¹.

Puterile sunt acele prerogative pe care le exercită o persoană asupra propriei sale persoane sau patrimoniu, prerogative care permit imixtiunea în sfera juridică a unei alte persoane. Ca o caracteristică a puterilor, acestea sunt, de regulă, conferite în interesul persoanei în sfera căreia are loc imixtiunea, cum se întâmpla în cazul autorității părintești.

Aceste noțiuni au apărut în încercarea de a înlătura ”monopolul” teoriei drepturilor subiective civile, considerându-se că acestea nu pot îngloba și unele situații juridice atipice, astfel că s-a încercat crearea unor concepte tehnice care să fie în măsură să definească acele situații atipice.

Astfel a apărut și noțiunea de drepturi potestative, acestea fiind definite ca puterea de a modifica, stinge sau constitui o situație juridică prin voința unilaterală a titularului său. Acestea au fost considerate de doctrină drepturi intermediare, secundare și s-a arătat în literatura de specialitate că dreptul potestativ nu conferă anumite prerogative imediate asupra unui bun, precum se întâmpla în cazul drepturilor reale, și nici prerogativa specifică drepturilor de creanță – a da, a face, a nu face -, ci conferă dreptul de a acționa asupra unei situații juridice².

Noțiunea de drept subiectiv nu acoperă totalitatea situațiilor juridice posibile, existând prerogative care, deși sunt drepturi subiective, prezintă anumite particularități, acestea nedând naștere unui drept la acțiune în mod nemijlocit.

Originalitatea drepturilor potestative constă în acest caracter atipic, intermediar, căci în baza lor titularul acestora poate acționa în mod unilateral și discreționar pentru obținerea unor anumite efecte juridice, exercitarea drepturilor potestative presupunând și o imixtiune în sfera de interes a altor persoane, astfel că eficacitatea dreptului potestativ poate fi considerată mult mai accentuată în raport cu drepturile de creanță sau cele reale.

Pe de altă parte, drepturile potestative se disting de celelalte drepturi subiective prin aceea că între subiectul activ și subiectul pasiv este o relație specială de dependență sau supunere³, această relație explicând puterea titularului dreptului potestativ față de destinatarul dreptului potestativ. Această îndatorire de supunere este expresia unei lipse de egalitate între subiectele raportului juridic, fapt ce nu este caracterizant pentru dreptul civil, ca drept esențialmente privat, ci mai degrabă pentru ramura dreptului public.

Supunerea de care trebuie să dea dovada subiectul pasiv al dreptului potestativ nu înseamnă ca acesta este obligat să facă, să nu facă ori să dea ceva, căci drepturile potestative nu sunt drepturi de creanță. Subiectul pasiv al dreptului potestativ are numai obligația de a suporta manifestarea de voință a subiectului activ, de a nu se opune exercitării de către acesta a dreptului său, altfel spus subiectul pasiv nu are la dispoziție niciun mijloc juridic pentru a-l împiedica pe potențior să realizeze dreptul potestativ⁴. În legătură cu această obligație a subiectului pasiv s-a arătat că: *”În realitate, o asemenea pretinsă obligație nu are nicio valoare juridică, în sensul tehnic al noțiunii de obligație, deoarece realizarea dreptului potestativ nu depinde în niciun mod de voința subiectului pasiv, ci exclusiv de voința titularului său. Pretinsa «obligație de a suporta» a subiectului pasiv nu este decât o pură atitudine negativă care, din punct de vedere juridic, nu adaugă nimic structurii dreptului potestativ.”*⁵

¹ M. Avram, op. cit, p. 113.

² Ibidem, p. 141.

³ Ibidem, p. 142.

⁴ Ibidem, p. 147: *”De regulă, destinatarul se găsește într-o situație de supunere absolută în sensul că el nu dispune de nicio prerogativă recunoscută de lege pentru a putea opune o voință contrară de natură să împiedice exercitarea dreptului potestativ sau, dacă acesta s-a exercitat de natură să producă ineficacitatea exercițiului dreptului potestativ. Aceasta este situația drepturilor potestative «clasice»”.*

⁵ M. Avram, op. cit, p. 145. Același autor face un comentariu referitor la dreptul de preempțiune așa cum este prezentat de A. G. Ilie, M. Nicolae în Discuții în legătură cu natura juridică a dreptului de preempțiune (II), în *Dreptul nr. 1/2004*, p. 47, nota 71, M. Avram arătând că: *”Autorii par să acrediteze ideea că dreptului potestativ îi corespunde obligația*

Desigur, s-a arătat în literatura de specialitate că lipsa unei obligații corelative concrete dreptului potestativ ar putea duce la concluzia că acesta nu este în realitate un drept subiectiv civil, însă nici dreptului de proprietate nu îi corespunde o obligație corelativă concretă, ci una generală de non-facere, ceea ce nu conduce la ideea ce dreptul de proprietate nu este un drept subiectiv civil, astfel că același raționament și-ar putea găsi aplicarea și în ceea ce privește drepturile potestative, care trebuie considerate drepturi subiective civile¹.

Drepturile potestative sunt recunoscute în doctrina modernă în state precum Germania, Italia, Elveția și Franța².

G. Messina, doctrinar italian, definește drepturile potestative ca fiind *"puterile prin care titularii lor pot să acționeze asupra situațiilor juridice preexistente, modificându-le, stingându-le sau creând altele noi prin intermediul unei activități proprii unilaterale (act real, act juridic sau instanță judiciară, sau recurs administrativ)"*³. În doctrina italiană drepturile potestative sunt cunoscute sub denumirea de *"dritti potestativi"* (drepturi potestative) sau *"dritti mezzi"* (drepturi secundare), considerându-se că drepturile potestative se deosebesc de cele reale și de creanță prin aceea că nu conferă o putere imediată asupra unui obiect sau persoane, permițând numai crearea de noi efecte juridice în mod unilateral.

În doctrina franceză, drepturile potestative sunt cunoscute sub denumirea de *"droits potestatifs"*, iar în Elveția sub denumirea de *"droits formateurs"* (drepturi formatoare).

În doctrina românească existența drepturilor potestative a fost recunoscută și de M. Eliescu, care le-a calificat sub denumirea de *"drepturi secundare"*, definindu-le ca acele *"prerogative constând în puterea de a da naștere, prin act unilateral de voință, unui efect juridic ce afectează și interesele unei alte persoane."*

Denumirea de *"drept potestativ"* scoate în evidență trăsătura acestuia de a interveni prin manifestarea unilaterală de voință în sfera de interes a unui terț, în timp ce denumirea de *"drept secundar"* evidențiază trăsătura acestuia de a nu avea o existență de sine stătătoare, căci nu permite, precum drepturile reale sau de creanță, o putere imediată asupra unui obiect sau persoane.

Secțiunea IV. Caracterele drepturilor potestative

Pornind de la definiția drepturilor potestative, anume puterea titularului de a acționa asupra unei situații juridice preexistente, se poate deduce că prima caracteristică a dreptului potestativ este posibilitatea titularului de a acționa fără concursul subiectului pasiv, acesta din urmă trebuind să se supună manifestării de voință a titularului dreptului potestativ, chiar dacă această manifestare de voință produce o ingerință în sfera sa de interes.

Așa cum se arată în doctrină, *"dreptul potestativ implică un raport juridic de «supunere» (numit «rapporto potestativo di soggezione» sau «lien de sujétion»), în cadrul căruia subiectul pasiv este ținut «să nu împiedice exercițiul dreptului titularului și să nu jeneze imixtiunea acestuia din urmă asupra sferei sale juridice»"*.⁴

subiectului pasiv de a suporta, de a tolera, de a lăsa subiectul activ să facă ceva, obligație care însă nu se confundă nici cu obligația de a nu face corelativă unui drept de creanță, nici cu obligația generală negativ de nu aduce atingere drepturilor altuia. În realitate, destinatarului nu-i revine o obligație de a suporta, de a tolera, ci pur și simplu el suportă exercițiul dreptului potestativ.

¹ Ibidem, p. 146-147.

² I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*. Vol. I, ed. Wolters Kluwer, București, 2010, p. 402. Autorul arată că drepturile potestative au apărut acum mai bine de 100 de ani în doctrina germană, pe filieră elvețiană, precum și în doctrina italiană, urmând ca mai târziu să fie preluată și în doctrina franceză.

³ G. Messina, în *Nouovo Digesto italiano*, V Dritti potestativi, t. III, p. 872, apud M. Nicolae, *Tratat de prescripție extintivă*, ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 443.

⁴ M. Nicolae, op. cit., p. 446.

Dreptul potestativ este un drept secundar, așa cum am arătat deja, căci nu are o existență autonomă, ci este destinat nașterii, modificării sau stingerii unei situații juridice legale ori convenționale.

Dreptul potestativ nu este opozabil erga omnes, cum se întâmplă în cazul drepturilor reale, ci este un drept opozabil erga certam personem, deci relativ.

Se arată în literatura de specialitate¹ că este un drept personal, căci, întrucât exercitarea sa implică ingerința în sfera juridică a altei persoane, care va trebui să se supună efectelor produse de exercitarea dreptului potestativ, obligația corelativă dreptului potestativ este una specială de *laisser faire*, obligație corelativă negativă ce este distinctă de cea a unui drept de creanță și, cu atât mai mult, de cea a unui drept real.

De asemenea, drepturile potestative, deși imprescriptibile ca regulă, pot fi afectate de un termen extinctiv sau de decădere, cum se întâmplă în cazul dreptului de opțiune succesorală ce este afectat de un termen de 1 an, termen ce este de decădere, însă care va fi supus regulilor aplicabile termenelor de prescripție.

O altă caracteristică a drepturilor potestative este că acestea sunt discreționare, iar exercitarea acestora nu poate fi, în principiu, abuzivă. În doctrină² s-a arătat în mod judicios că discreționarul, ce caracterizează în mod esențial drepturile potestative, nu poate depăși totuși limitele proporționalității, în sensul că exercitarea dreptului potestativ nu trebuie să deturneze dreptul de la scopul pentru care a fost recunoscut, fiind, deci, în anumite cazuri, susceptibil de exercitare abuzivă, caz în care poate atrage sancțiunea prevăzută de lege. Posibilitatea exercitării abuzive a unor drepturi potestative se poate observa cu mai multă ușurință în planul dreptului procesual civil, unde deturnarea dreptului de la scopul pentru care a fost recunoscut de lege poate fi sancționată cu amendă judiciară și obligarea la plata unor despăgubiri, astfel cum prevede art. 187, alin. 1, pct. 1, lit. a) din C. Proc. Civ.³ care sancționează cu amendă judiciară introducerea cu rea-credință a unor cereri principale, accesorii, adiționale sau incidentale, precum și pentru exercitarea unei căi de atac, vădit neteminice, textul vizând și ipoteza exercitării dreptului potestativ procesual de a introduce o cerere de chemare în judecată.

În ceea ce privește inviolabilitatea, aceasta caracterizează și drepturile potestative, ca drepturi subiective civile, considerându-se în literatura de specialitate că inviolabilitatea este chiar principala caracteristică a dreptului potestativ: *”Din punct de vedere tehnic, se consideră că un element esențial al dreptului potestativ îl constituie legătura de dependență/supunere dintre titularul dreptului potestativ și destinatar, acesta fiind singurul de natură să explice puterea titularului dreptului potestativ. Pe cale de consecință, inviolabilitatea drepturilor potestative este explicată prin legătura de dependență/supunere a destinatarului dreptului potestativ față de titularul său”*⁴. Noțiunea de inviolabilitate este des confundată cu cea de opozabilitate, astfel că în cele ce urmează vom încerca să arătăm diferențele dintre cele două noțiuni.

În doctrină se face distincție între drepturi absolute și drepturi relative, criteriul de diferențiere fiind posibilitatea titularului dreptului de a-l exercita cu sau fără concursul unei alte persoane⁵. Astfel, la baza acestei clasificări nu mai poate fi considerat a sta criteriul opozabilității decât, eventual, în ceea ce privește efectele obligatorii ale unui drept.

Astfel, se consideră în contextul literaturii de specialitate că sunt drepturi absolute acelea în temeiul cărora titularul lor poate avea o anumită conduită, fără a fi necesar concursul unei alte persoane. În cadrul drepturilor absolute sunt considerate a se încadra drepturile reale și cele nepatrimoniale.

¹ Ibidem.

² I. Deleanu, op. cit., p. 409.

³ Legea nr. 134 din 1 iulie 2010 privind Codul de procedură civilă, republicată în temeiul art. 80 din Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 365 din 30 mai 2012.

⁴ M. Avram, op. cit., p. 142.

⁵ G. Boroș, C.A. Anghelescu, op. cit., p. 56.

Drepturile relative sunt acelea în baza cărora titularul lor poate pretinde subiectului pasiv o anumită conduită necesară în vederea realizării dreptului. În cadrul drepturilor relative sunt considerate a se încadra drepturile de creanță.

Calificarea drepturilor de creanță ca relative este discutabilă¹, această calificare putând fi primită cel mult în ceea ce privește efectele obligatorii ale dreptului de creanță, căci este adevărat că dreptul de creanță poate fi exercitat de către creditor numai împotriva debitorului ce este obligat să-și execute obligația, însă la fel de adevărat este și faptul că nimeni nu poate stânjeni în vreun fel exercitarea drepturilor și obligațiilor părților, chiar și într-un raport juridic privind o obligație de creanță. Astfel, situația juridică dintre părțile raportului juridic privind un drept de creanță este opozabilă erga omnes.

S-a arătat în doctrină² că opozabilitatea este susceptibilă de două înțelesuri, unul larg și unul restrâns. Lato-sensu, opozabilitatea este sinonimă cu inviolabilitatea, căci orice drept subiectiv este opozabil tuturor, inviolabilitatea reprezentând "*elementul extern, definitoriu pentru orice drept subiectiv*."³ Stricto-sensu opozabilitatea are sensul de exigibilitate, cu mențiunea că drepturile reale sunt în mod esențial inexigibile, exercitarea lor neimplicând o prestație din partea altei persoane.

Putem concluziona că inviolabilitatea reprezintă obligația generală și negativă a tuturor celorlalte subiecte de drept de a nu face nimic de natură a aduce atingere drepturilor subiective ale altor persoane⁴ și este diferită de noțiunea de opozabilitate, ce se întâlnește cu precădere în materia publicității imobiliare, precum și în materia garanțiilor mobiliare. Astfel, inviolabilitatea caracterizează și drepturile potestative, ca drepturi subiective civile.

Drepturile potestative se exercită de către subiectul activ împotriva subiectului pasiv, acesta din urmă neavând o obligație corelativă concretă, ci numai obligația generală de a se supune. Astfel, sub acest aspect, drepturile potestative se apropie de drepturile reale și cele nepatrimoniale care sunt, așa cum am arătat anterior, inexigibile.

Totuși, drepturile potestative se diferențiază de drepturile reale și cele nepatrimoniale prin realizarea lor mediată, asemenea drepturilor de creanță, realizarea lor excedând sfera juridică a titularului lor prin ingerința în sfera de interes a altei persoane.⁵

Pe de altă parte, drepturile potestative se vor diferenția față de cele de creanță, cu care au în comun realizarea mediată, căci "*acțiunea titularului dreptului asupra unei situații juridice se răsfrânge automat în sfera juridică a destinatarului dreptului potestativ, fără a fi necesară o activitate din partea așa-numitului subiect pasiv determinat*"⁶.

Putem considera irevocabilitatea o caracteristică a drepturilor potestative, căci acestea se manifestă în principal prin intermediul actelor juridice unilaterale. Actul juridic unilateral este definit de art. 1324 C. Civ drept actul care presupune numai manifestarea de voință a autorului său.

În privința actului juridic unilateral, art. 1325 C. Civ. prevede că acesta este supus dispozițiilor referitoare la contracte, astfel că actul juridic unilateral va fi supus principiului forței obligatorii care guvernează materia contractelor, desigur, cu anumite adaptări și limitări justificate de caracterul unilateral. Astfel, dacă irevocabilitatea este permisă pe tărâm contractual prin manifestarea de voință a părților contractante, în cazul actului juridic unilateral nu există "o cealaltă

¹ C. Bîrsan, *Drepturile reale principale*, ed. Hamangiu, București, 2013, p. 25.

² M. Avram, op. cit., p. 118.

³ Ibidem.

⁴ Referitor la această obligație generală de non-facere, a se vedea M. Avram, op. cit., p. 120: "*Ideea că între titularul dreptului și toate celelalte persoane (așa numitul subiect pasiv nedeterminat) s-ar stabili un raport juridic este o pură abstracțiune la care teoreticienii pot renunța fără niciun regret. Este un nonsens un raport juridic concret între o persoană și toate celelalte persoane.*", precum și I. Micescu, *Curs de drept civil*, Ed. All Beck, 2000, p. 190 apud M. Avram, op. cit., p. 120: "*Foarte bine! Cine vrea să vorbească mai mult, pentru a spune lucruri care se pot defini mai scurt și cine are timp la asemenea exerciții, liber e s-o facă, dar o teorie în drept nu e altceva decât o călăuză a acțiunii. O teorie care nu luminează calea acțiunii, care nu lămurește drumul practicii, este o teorie inutilă.*"

⁵ Ibidem, p. 153.

⁶ Ibidem., p. 153-154.

parte contractantă”, astfel că se pune întrebarea față de cine se va manifesta aceasta irevocabilitate. Răspunsul trebuie să fie în mod neechivoc în sensul că irevocabilitatea se va manifesta față de terți, pentru a nu permite revocarea discreționară a actului unilateral de către autorul său, această acțiune putând produce consecințe nefaste asupra securității circuitului civil.

Se justifică astfel irevocabilitatea, în principiu a actelor juridice unilaterale. Există desigur și excepții de la regula irevocabilității, astfel cum se întâmplă în cazul testamentului care este un act juridic unilateral esențialmente revocabil, însă aceste excepții nu sunt de natură să ”slăbească” regula irevocabilității.

Așadar, drepturile potestative, atunci când se manifestă prin intermediul unor acte juridice unilaterale, împrumută de la acestea din urmă caracterul irevocabilității, însă, este adevărat și faptul că drepturile potestative nu se manifestă întotdeauna prin astfel de acte, așadar nu trebuie ridicată la nivel de principiu regula irevocabilității drepturilor potestative.

Astfel, putem sumariza caracterele drepturilor potestative arătând elementele esențiale ale acestora, după cum urmează: drepturile potestative se exercită asupra unor situații juridice ce implică și interesele altor persoane, se exercită în interes propriu printr-o manifestare unilaterală de voință a titularului dreptului potestativ, astfel că ele reprezintă totodată și o excepție de la principiul în baza căruia nimeni nu poate aduce atingere unui drept al altuia¹, efectul manifestării unilaterale de voință să fie modificarea, stingerea ori crearea unei situații juridice noi cu impact asupra altei persoane, aceasta din urmă având obligația să se spună intruzunii potențiorului.

Secțiunea V. Obiectul drepturilor potestative

În ceea ce privește obiectul drepturilor potestative, se admite că, de regulă, obiectul dreptului potestativ este o abstracțiune, anume situația juridică preexistentă ori dreptul preexistent asupra căruia se răsfrâng efectele manifestării unilaterale de voință², însă s-a constatat că nu este chiar facilă determinarea obiectului unui drept potestativ, căci este un drept imperfect, lipsit de un obiect distinct.

Astfel, într-o opinie s-a arătat că prin exercitarea dreptului potestativ se dorește modificarea unei situații preexistente ori crearea unei situații juridice noi, astfel că scopul urmărit de dreptul potestativ este un element constitutiv al noțiunii de drept potestativ, fiind ceea ce dă specificitate acestei noțiuni și, deci, nu poate fi considerat obiect al dreptului potestativ faptul că prin aceste se transformă o situație preexistentă ori se creează o situație juridică nouă, astfel că mergând mai departe cu acest raționament se poate ajunge la concluzia că aceste drepturi sunt lipsite de obiect, fiind numai caracterizate de o ”tendență generală spre realizarea unui efect juridic”³. S-a constatat că dreptul potestativ nu are întotdeauna ca obiect o situație juridică preexistentă, căci, așa cum se întâmplă în cazul drepturilor potestative legale, precum dreptul de preempțiune, dreptul preexistă obiectului său concret.⁴ Este, de asemenea, posibil ca obiectul dreptului potestativ să se nască în același timp cu exercitarea sa, astfel cum se întâmplă în cazul acțiunilor în justiție⁵.

Într-o altă opinie⁶, drepturile potestative se disting, așa cum am arătat deja, de celelalte drepturi subiective prin aceea că obiectul dreptului potestativ este reprezentat de o situație juridică, iar nu de un bun, așa cum se întâmplă în cazul drepturilor reale, sau de o prestație, așa cum se întâmplă în cazul drepturilor de creanță.

¹ S. Valory, *La potestativité dans les relations contractuelles*, ed. PU Aix-Marseille, 1999, p. 44 apud M. Avram, op cit, p. 144.

² L’Huillier, *La notion du droit formateur en droit suisse*, Geneve, 1947, p. 69-74 apud M. Nicolae, op. cit., p. 446.

³ G. Michaélidès-Nouaros, *L’évolution récente de la notion de droit subjectif*, RTD civ. 1966.216, p. 225-226.

⁴ M. Avram, op. cit., p. 143.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

Astfel, drepturile potestative au un obiect incorporeal, situația juridică neputând fi considerată ca formând un obiect material. Faptul că drepturile potestative au ca obiect o situație juridică, le conferă acestora o diversitate de domenii în care se pot întâlni, precum și o multitudine de forme pe care o pot îmbrăca. De aceea, o situație juridică prezentă, viitoare ori eventuală, certă ori incertă poate face obiectul unui drept potestativ.

Câteva precizări sunt necesare pentru ipoteza în care dreptul potestativ are ca obiect o situație juridică incertă, căci această incertitudine nu vizează înseși existența situației juridice, ci numai eventualitatea producerii unor anumite schimbări în cadrul acelei situații juridice. Un exemplu clasic de drept potestativ ce are ca obiect o situație juridică incertă este situația unei obligații alternative, în cazul căreia, conform art. 1462 C. Civ. alegerea prestației prin care se va executa obligația aparține debitorului, astfel că debitorul prin manifestarea sa unilaterală de voință va alege prestația prin intermediul căreia își va executa obligația pe care o are față de creditor. Așadar, se poate observa că o obligație alternativă este caracterizată de o oarecare incertitudine în privința obiectului ei, incertitudine care dispare abia în momentul alegerii făcute de către debitor, ocazie cu care obligația alternativă se va transforma într-una simplă.

Drepturile potestative ce poartă asupra unor astfel de situații juridice incerte au fost denumite în contextul literaturii de specialitate "drepturi de opțiune", acestea diferențiându-se de celelalte drepturi potestative în primul rând prin obiectul lor, căci așa cum am arătat, acestea poartă asupra unor situații juridice incerte, iar în al doilea rând prin efectul produs de exercitarea dreptului potestativ, adică încetarea stării de incertitudine.

Ca o concluzie, întrucât este greu de acceptat faptul că drepturile potestative sunt lipsite de obiect, precum și teoria conform căreia drepturile potestative sunt o simplă expectativă, în doctrină s-a oferit o soluție de calificare a obiectului acestor drepturi, prin considerarea faptului că "*dreptul potestativ poate să aibă ca obiect nu doar o situație juridică preexistentă, dar și o situație juridică viitoare*"¹.

Secțiunea VI. Prescripția drepturilor potestative

În general, drepturile potestative sunt considerate a fi imprescriptibile, aceasta fiind justificată de faptul că, în virtutea caracterului lor secundar, căci acestea nu dau naștere în mod direct unui drept la acțiune. În consecință, aceste drepturi sunt considerate în principiu, imprescriptibile, însă, pentru a asigura securitatea circuitului civil, ele sunt supuse decăderii.

Totuși, efectele prescripției extinctive nu ocolesc întru totul drepturile potestative, căci, așa cum se arată în literatura de specialitate, în ceea ce privește dreptul la acțiune ce are ca izvor raportul juridic principal referitor la care s-a exercitat dreptul potestativ, efectele prescripției extinctive se pot face simțite în mod indirect, drepturile potestative fiind imprescriptibile sub rezerva prescripibilității dreptului material la acțiunea în fond². Astfel, spre exemplu, în cazul dreptului potestativ ce decurge dintr-o obligație alternativă, drept potestativ constând în puterea creditorului de a alege prestația la care este obligat debitorul, în cazurile de excepție când opțiunea în revine creditorului iar nu debitorului, dreptul creditorului de a alege prestația nu este teoretic imprescriptibil, însă dreptul său de a pretinde debitorului prestația aleasă este prescriptibil, astfel încât odata prescris dreptul de a solicita debitorului prestația aleasă, imprescriptibilitatea dreptului de a alege rămâne lipsită de aplicații practice.

Se arată în doctrină că în funcție de natura activității desfășurate de titularul dreptului potestativ, se poate face o diferențiere între drepturile potestative care presupun o activitate materială, care are consecințe asupra sferei juridice a altuia, așa cum se întâmplă în cazul unei servituți de trecere, drepturile potestative care presupun o activitate juridică așa cum se întâmplă în

¹ M. Avram, op. cit., p. 144.

² M. Nicolae, op. cit., p. 452.

cazul denunțării unilaterale și, în fine, drepturile potestative judiciare cum este dreptul material la acțiune¹. Această clasificare este relevantă în vedere stabilirii regimului de prescripție pe care îl urmează fiecare categorie de drepturi potestative.

Astfel, în ceea ce privește situația drepturilor potestative exercitate prin intermediul unui act juridic unilateral, având în vedere aceasta, anume exercitarea lor prin intermediul unei manifestări unilaterale de voință, în principiu, încălcarea lor nu este posibilă întrucât subiectul pasiv nu poate împiedica subiectul activ să-și manifeste voința în mod unilateral, astfel că această manifestare nu poate da naștere unui drept la acțiune. Având în vedere acest raționament putem concluziona că drepturile potestative ce se manifestă astfel sunt imprescriptibile extinctiv, însă se arată în literatura de specialitate că totuși *”aceste drepturi potestative se pot stinge prin împlinirea termenului extinctiv sau prin decăderea titularului în caz de neuz, adică de neexercitare a dreptului – cum e situația, de ex., a drepturilor de opțiune contractuale –, însă aceasta reprezintă o chestiune distinctă de problema prescriptibilității drepturilor potestative”*².

În cea de-a doua situație, când drepturile potestative se manifestă ca urmare a unei acțiuni în justiție, așa cum se întâmplă în cazul drepturilor materiale la acțiune, trebuie făcute unele distincții în funcție de obiectul dreptului material la acțiune. Astfel, dacă dreptul material la acțiune are un obiect patrimonial, acesta va fi prescriptibil, în principiu, în timp ce dacă dreptul la acțiune are un obiect nepatrimonial, acesta va fi imprescriptibil extinctiv, ca regulă.

Secțiunea VII. CONCLUZII

Așa cum am încercat să arătăm în cadrul acestei lucrări, drepturile potestative constituie o categorie atipică a drepturilor subiective civile, menită să rezolve calificarea sau, mai degrabă, încadrarea corectă a unor situații juridice, de asemenea, atipice, care nu puteau fi încadrate în mod corect în categoriile de drepturi preexistente, conturate deja în doctrină.

Astfel, drepturile potestative, oferă o soluție în privința unor chestiuni discutabile anterior, iar calificarea ca drept potestativ a unei situații juridice atipice atrage efecte specifice, efecte ce decurg din regimul juridic special pe care îl urmează drepturile potestative.

Teoria drepturilor potestative a fost în mod minuțios și dificil elaborată, încercând să acopere anumite lacune doctrinare, lacune ale raționamentului juridic, reușind cu succes să facă acest lucru, însă, așa cum încearcă să arate și profesorul Deleanu³, toate drepturile subiective sunt prin definiție vocații, însă aceasta nu înseamnă că toate acestea sunt drepturi potestative, pentru a nu le ”bagateliza”, pentru a nu le transforma într-un loc comun cu celelalte categorii de situații care pot fi încadrate cu ușurință și în mod indiscutabil în categorii juridice ”tipice”.

M. Nicolae arată în lucrarea *”Tratat de prescripție extinctivă”* că *”s-a ajuns în doctrina noastră ca tot ceea ce nu ar putea fi catalogat prin prisma categoriilor clasice – drepturi reale și drepturi personale – să fie, în schimb, aruncat în categoria salvatoare, gata deschisă și, bineînțeles, foarte comodă, a așa-ziselor drepturi potestative sau drepturi intermediare ori drepturi secundare sau drepturi atipice, drepturi care nefiind încă definite și suficient conturate, pot îngloba orice situații juridice care nu pot fi categorisite în manieră obișnuită, deja cunoscută. [...] În prezent se constată un interes crescut în legătură cu aceste drepturi subiective și, după cum am văzut, chiar o tendință exacerbată de a recurge la categoria drepturilor potestative ori de câte ori nu se reușește să se încadreze, dogmatic, o anumită prerogativă în formulele devenite clasice (de ex., în binomul drepturi reale vs. Drepturi de creanță), fiind așadar, nevoie de cercetări monografice de mare întindere și, mai ales, de mare profunzime pentru a fi lămurită această categorie de drepturi zise*

¹ Ibidem, p. 443.

² M. Nicolae, op. cit., p. 454.

³ I Deleanu, *Observații privind procedura de rezolvare a diferendelor juridice în legătură cu atribuirea contractelor de achiziție publică, a contractelor de concesiune de lucrări publice și a contractelor de concesiune de servicii, în Dreptul 3/2008, p. 50, nota 36 apud M. Nicolae, Tratat de prescripție extinctivă, ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 440.*

atipice, după unii autori, dar contestată foarte serios de alții. Și aceasta cu atât mai mult cu cât conceptul de potestativitate depășește, se spune, cadrul dreptului privat și intra în sfera dreptului public”.¹

Drepturile potestative, deși atipice, sunt numeroase și întâlnite în multe dintre ramurile dreptului. Astfel, întâlnim în materia drepturilor reale dreptul potestativ al uzucapantului de a invoca uzucapiunea extratabulară, dreptul de accesiune, joncțiunea posesiilor, dreptul de a cere partajul; în materia obligațiilor dreptul de a alege în cazul obligațiilor alternative, dreptul de denunțare unilaterală, dreptul de preempțiune; în materia dreptului familiei au fost considerate drepturi potestative dreptul de încheia o căsătorie, de a face o recunoaștere de maternitate sau paternitate², în materia dreptului succesoral întâlnim dreptul de opțiune succesorală. Mai mult decât atât, chiar și materia dreptului protecției consumatorului, drept caracterizat de puternice influențe publice, putem întâlni dreptul consumatorului de a se răzgândi în ceea ce privește contractele încheiate la distanță, precum și în dreptul muncii putem întâlni dreptul potestativ de denunțare unilaterală în cadrul perioadei de probă. Drepturile potestative nu sunt prezente numai în planul dreptului material, căci și în materia dreptului procesual civil pot fi întâlnite drepturi potestative, precum dreptul la acțiune³.

Așadar, în această realitate ”plină” de drepturi atipice care nu puteau fi calificate în mod corect decât pe baza acestei instituții juridice a drepturilor potestative, considerăm că acestea sunt imperios necesare, pentru a evita ”abuzul de limbaj” amintit în definirea drepturilor potestative, precum și pentru a nu ne îndepărta de la rigoarea necesară raționamentului juridic. Această necesitate impune o analiză detaliată și profundă a acestei instituții juridice, asupra căreia considerăm că literatura de specialitate, cel puțin cea românească, s-a aplecat prea puțin până în prezent, fiind încă multe chestiuni considerate controversate în legătură cu aceste drepturi, controversa fiind generată și de faptul că aceste drepturi nu au fost tratate profund și necesară lămuririi acestor controverse.

Prezenta lucrare nu își propune o analiză exhaustivă a acestei instituții juridice, nefiind acesta contextul unei analize monografice, ci își propune numai atragerea atenției asupra importanței drepturilor potestative, noțiunea de potestativitate nefiind consacrată nici măcar în dicționarele recente, deși noțiunea există în limbajul juridic de suficientă vreme⁴, fiind necesar ca acestea să fie larg cunoscute, cel puțin la nivelul celor inițiați în tainele dreptului.

¹ M. Nicolae, op. cit., p. 442.

² I. Deleanu, op. cit., p. 406.

³ Ibidem, p. 408.

⁴ În acest sens a se vedea ibidem, p. 402 – ”Poate surprinde constatarea că în dicționarele limbii române, chiar și în cele mai recente, cuvântul «potestativitate» nu apar, nici măcar prin sinonimie, deși el a fost acreditat în limbajul juridic cu multă vreme în urmă. În unele dicționare de neologisme, cuvântul «potestativ» este consemnat, dar cu o explicație neconvingătoare sau chiar ambiguă: «dorit de una dintre părțile contractante». (Dicționar de neologisme, ed. a II-a, Ed. Științifică, București, 1966, p. 560.) În dicționarele franceze, cuvântul «potestatif», de la latinescu potestas – însemnând inclusiv «putere», «puterea de a dispune» - sau poate mai aproape de potior – însemnând «stăpânire» - semnifică, în sens juridic, ceea ce depinde de «voiața uneia dintre părțile contractante», făcându-se trimitere la «condiția potestativă». (Petit Larousse, Librairie Larousse, 1972, p. 727). Sunt explicații mai degrabă aluzive decât conotative, iar trimiterea la «condiția potestativă» poate fi derutantă.

Bibliografie

I. Cursuri, monografii, tratate

- Avram, Marieta, Actul unilateral în dreptul privat, Ed. Hamangiu, București, 2006.
Bîrsan, Corneliu, Drepturile reale principale, ed. Hamangiu, București, 2013.
Boroi, Gabriel; Anghelescu, Carla, Alexandra, Drept civil. Partea Generală, ed. Hamangiu, 2011.
Deleanu, Ion, Tratat de procedură civilă, Vol I, Ed. Wolters Kluwer, București, 2010.
L'Huillier, Laurent, La notion du droit formateur en droit suisse, Geneve, 1947
Messina, Giuseppe, V Dritti potestativi, t. III, Nouovo Digesto Italiano.
Micescu, Istrate, Curs de drept civil, Ed. All Beck, 2000
Michaélidès-Nouaros, Georges, L'évolution récente de la notion de droit subjectif, RTD civ. 1966.216
Nicolae, Marian, Tratat de prescripție extincțivă, ed. Universul Juridic, București, 2010.
Starck, Boris; Roland, Henri; Boyer, Laurent, Droit civil, Obligations, Regime general, 3e edition, Litec, 1989
Stoica, Valeriu, Drepturile reale principale, ed. Ch. Beck, București, 2013
Valory, Stéphane, La potestativité dans les relations contractuelles, ed. PU Aix-Marseille, 1999

II. Articole și studii

- Deleanu, Ion, Observații privind procedura de rezolvare a diferendelor juridice în legătură cu atribuirea contractelor de achiziție publică, a contractelor de concesiune de lucrări publice și a contractelor de concesiune de servicii, în Dreptul 3/2008
Ilie, Alexandru-George; Nicolae, Marian, Discuții în legătură cu natura juridică a dreptului de preempțiune (II), Dreptul nr. 1/2004

